

egyetlen egységbe, ezáltal az írások témakörök szerint való eloszlása és a fejezetek hossza is kiegyensúlyozottabb lehetne. Ugyanakkor fontos kiemelni mind a kötet, mind a sorozat hiánypótló jellegét. A kiadvány egy adott témakört tárgyal, mégsem egyhangú, mert a vizsgálati módszerek és a határtudományok sokszínűsége olvashatóssá teszi, és az előszóban elemzési kíváncságotként megfogalmazott multidiszciplináris jelleg is végig jelen van a kiadványban.

OLÁH BENCE ATTILA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3557-857X>

Károli Gáspár Református Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

**Challenges in Synchronic Toponymy. Structure, Context and Use /
Défis de la toponymie synchronique. Structures, contextes et usages
[A szinkrón névföldrajz kihívásai. Rendszer, kontextus és használat]**

Szerkesztők: JONAS LÖFSTRÖM – BETINA SCHNABEL-LE CORRE. Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co. KG, Tübingen, 2015. 372 lap

1. A névföldrajzi kutatások eredményeit tartalmazó tanulmánykötet a 2012 márciusában Rennes-ben Les défis de la toponymie synchronique, contextes et usage [A szinkrón névföldrajz kihívásai, kontextusok és használat] címmel tartott konferencia előadásait adja közre, az időközben elhunyt Sarah Leroy emlékének is adózva. A kiadványba harmincegy európai és észak-afrikai szerző huszonöt tanulmánya került be. A konferencia egyik célja a tizenegy nyelven készülő tulajdonnevek szótára (DiNoPro) háttér munkálatainak előkészítése volt, ezért sem meglepő a tanulmánykötetben szereplő számos, főként francia nyelvű elméleti munka a tulajdonnév és a község elhatárolásának kérdéseiről, morfoszintaktikai vonatkozásairól.

A tíz angol és tizenöt francia nyelvű tanulmány nem tematikusan, hanem szerzők szerinti betűrendben követi egymást. Különböző országokból (pl. Algéria, Egyiptom, Finnország, Franciaország, Hollandia, Kína, Olaszország, Skócia) származó földrajzinév-adatok, nemzetközi szervezetek, többnyelvű kiadványok, térképek, szótárak, regényfordítások vizsgálata is szerepel a tanulmányok között. A magyar vonatkozású kutatásról szóló dolgozat (BÖLCSKEI ANDREA írása) Kovászna megyei névföldrajzi adatokat dolgoz fel. Érdemes megfigyelni, hogy milyen változatosan szerveződő témakörökbe csoportosíthatjuk a cikkeket. Ebben segítségünkre van az alapos, angol nyelvű szerkesztői bevezető is, amelyben négy nagy tematikus csoportot állítanak fel a kötet cikkeinek, de több olyan írás is van, amely nemcsak egy témakörbe sorolható, hanem szinte minden egyes fogalmakör érinti.

2. A nyelvi struktúrák témakörébe olyan cikkeket sorolhatunk, amelyek morfoszintaktikai alapon, francia nyelvi anyagon vizsgálódnak. Közülük több tanulmány foglalkozik a földrajzi nevek alcsoportjaival; ennek kapcsán a névelők, prepozíciók stb. szerepének, meglétének vagy hiányának elemzése is a kutatás tárgya. MARIE-NOËLLE

GARY-PRIEUR és MICHÈLE NOAILLY (139–150) írása például a helyneveknek a tulajdonneveken belül elfoglalt helyét, illetve a két kategória viszonyát elemzi, de főként a városnevek morfológiai vizsgálatára épül; PIERRE JAILLARD (151–161) munkája pedig francia adatok alapján a földrajzi nevek végződéseiről, az ebből következő nem-, illetve névelőhasználatról, prepozíciókról, állandósult névkapcsolatokról értekezik. MARIE-CLAUDE LE BOT és MARTINE SCHUWER (203–218) a földrajzi nevek jellemző szóalkotásmódok közül a szóösszetételek szintén morfoszintaktikai szempontú vizsgálatát végzi el; nyelvi példaanyagukat, gyűjtésüket blogok és honlapok adják. Ugyancsak francia anyagot elemez SARAH LEROY (247–265) a földrajzi nevek többszintű, alapos konstrukciós megközelítésű vizsgálatán keresztül, szemléletes táblázatok segítségével. A dolgozat szocioonomasztikai kitekintést is tartalmaz, egy algériai városnév különböző nyelvű kontextusainak és használati lehetőségeinek interpretációs lehetőségeit mutatva be.

Több nyelv földrajzi neveinek struktúráit összevető tanulmányt is tartalmaz a konferenciakötet. WILLY VAN LANGENDONCK (343–353) angol–francia összevetése jól illeszkedik a fenti munkákhoz, ráadásul kulturális nyelvészeti kitekintést is tesz. HERVÉ LE BIHAN (195–201) tanulmánya morfofonetikai jelenségek előfordulásának szintaktikai következményeire hívja fel a figyelmet, a szókezdő mássalhangzók zöngétlenedésének három esetét mutatva be a breton és a walesi földrajzi és személynévben. BETTINA SCHNABEL-LE CORRE (311–323) a germán és román nyelvcsalád egyes nyelveinek földrajzinév-anyagán keresztül tanulmányozza a prepozíciós módosítók előfordulását, szerkezeti sajátosságait és szerepét (pl. *Frankfurt am Main*, *Noyal-sur-Vilaine* stb.).

A földrajzi nevek változatos referenciapontjainak, vonatkozási rendszerének szemléltetését hálózatos jelentésmoделlekkel, a szemantikai mezők közös jelentésmetszeteinek modellálásával mutatja be a kötet több írása is. GEORGETA CISLARU (99–119) nyomtatott és digitális sajtóból való, változatos példaanyagon keresztül, kontextusba ágyazva szemlélteti a közös jelentésmetszeteket. MICHELLE LECOLLE (219–234) írása is sajtópéldákkal illusztrálja a földrajzi nevek sokarcúságát, többjelentésű ábrázolási lehetőségét. Szintén a referencialitás kérdésével foglalkozik RIHAM EL KHAMISSY tanulmánya (129–137), mely egyetlen nyelvi példán (az egyiptomi *Tahrir*-én) keresztül mutatja be a sajtónyelvben megjelenő számos multireferenciális értelmezési lehetőséget.

3. A kötet több tanulmánya foglalkozik a standardizáció kérdéskörével és nehézségeivel, illetve ehhez kapcsolódóan a földrajzi nevek fordíthatóságának kérdésével, továbbá a különböző írásrendszerek eltéréseiből adódó átírási problémákkal. Ide kapcsolódik az egy nyelven belüli standard és nyelvjárási változatok összevetése, az endo- és exonimák használata, a nemzetközi standardizálás, valamint a nemzetközi szervezetek névegyeségsítítő törekvéseinek bemutatása.

A normakövetésnek a standardizáció ellenére tapasztalható hiányára hívja fel a figyelmet MICHEL A. RATEAU írása (285–297). A szerző egy Dordogne megyei címre érkező hivatalos levelek, iratok postai címzését vizsgálva megállapítja, hogy gyakran következtelen és hibás a különböző intézmények ékezet- és helységnévhasználati gyakorlata, emiatt sérül a kulturális örökség részét képező földrajzi nevek hagyományos írásmódja.

ALISON BURNS (55–63) Aberdeenshire-ben végzett terepmunkája a helyi dialektusokban használatos legelőneveket térképezi fel szocioonomasztikai megközelítésben: környékbeli gazdákkal készült nyelvhasználati interjúk anyagát dolgozza fel a standard és a helyi változatok összevetéséhez, egy eltűnőben lévő kulturális örökség bemutatásához. Hasonló

terepmunkával gyűjtötte anyagát GIOVANNI AGRESTI és SILVIA PALLINI (21–32) Abruzzo hegyei között: az idős adatközlők interjúból bontakozik ki két falu földrajzinév-használata. Szintén olaszországi névanyagot dolgoz fel MARIA GABRIELLA CHIAPUSSO (81–97), Piemont tartomány vízneveinek vizsgálatával. BÖLCSKEI ANDREA (65–76) egy hosszabb kutatócsoport terepmunka anyagából válogat: az erdélyi Kovászna megye öt falujában végzett gyűjtésből két falu (Angyalos és Kőkös) földrajzi neveivel foglalkozik. Bemutatja a vernakuláris, a félhivatalos és a kataszteri változatok eltéréseit, valamint a magyar földrajzinév-anyag folyamatos jelenlétét.

TERHI AINIÁLA (33–45) munkája is a földrajzi nevek standard és vernakuláris (esetenként szlengbeli) változatainak bemutatására vállalkozik, egy csoportos interjú segítségével, melyet Helsinkiben élő fiatalokkal készített. RIEMER REINSMA (299–309) hét holland város és egy városrész névváltozatait vizsgálva mutatja be két, standardként elfogadott névváltozat egymás mellett élését, a régi és az új, a történelmi és a modern névváltozat versengését, lehetséges használati köreit.

PETER JORDAN (163–179) írása sokszempontú elemzéssel igyekszik elhatárolni egymástól az endonimákat és az exonimákat; a szempontok között szerepelnek például a földrajzi nevekhez fűződő érzelmek, attitűdök, a kulturális örökség, az identitás, a hivatalos és nem hivatalos névhasználati szokások is. Érvelését szemléletes példákkal, ábrákkal és képanyaggal támasztja alá, nyelvi kisebbségek, migráns közösségek földrajzinév-használatát is bemutatva.

MALGORZATA MANDOLA (267–283) tanulmánya az exonimák standardizációjának kérdésével foglalkozik, lengyel földrajzi nevek francia nyelvű leírásokban való előfordulását vizsgálva, s a nemzetközi standardizációs nehézségeket illusztrálendő, kitekint egyes allonimák használatára (pl. *Kárpátok*, *Carpates*, *Karpaty*, *Karpaten*). E témához szorosan kapcsolódik ROMAN STANI-FERTLNEK a nemzetközi kartográfiai gyakorlatról szóló írása (325–341), mely a nyomtatott térképekből kiindulva, a mai digitális térképek (Bing, Google, Encarta World Atlas) és adattárak (GeoNames, EuroGeoNames) nyelvhasználati módszereit is számba veszi. MARÍA BARROS (47–54) szintén nemzetközi standardizációs gyakorlatot mutat be: az ENSZ egyes intézményeinek földrajzinév-használatát a spanyol nyelvű országok esetében. Elemzi az átírási, helyesírási, névelőhasználati stb. nehézségeket, reflektálva a fordítók, tolmácsok, terminológusok munkájának összetettségére.

Tíznyelvű korpuszon mutatja be a földrajzi nevek fordítási, értelmezési lehetőségeit ÉMELINE LECUIT, DENIS MAUREL és DUŠKO VITAS (235–246) tanulmánya, Jules Verne *Nyolcvan nap alatt a Föld körül* című regényének különböző nyelvű fordításait és kiadásait véve alapul. PIERRE DE LA ROBERTIE (181–191) írása a latin betűs földrajzi névanyag kínaira való átírásának nehézségeit veszi számba. Példákkal szemlélteti, hogy esetenként fordítást vagy hibridfordítást, máskor értelmezést vagy fonetikus átírást alkalmaznak-e a szakemberek. Az arab nyelvű és írásrendszerű elnevezések franciára való vissza-/átírási nehézségeit mutatja be OUERIDA YERMÉCHE (355–372) algériai példaanyagot tartalmazó, a gyarmati névanyagot a függetlenség után bevezetett új névrendszerrel több szempont alapján összehasonlító elemzése. Szintén algériai példaanyagot tartalmaz NEBIA DADOUA HADRIA és BELKACEM BOUMEDINI (121–128) írása, amely Oran városrészeinek régi (francia gyarmati) és új (a függetlenség után adott) elnevezéseit és használati körét vizsgálja.

4. A kötet több szempontú megközelítésmódját, interdiszciplináris, a nyelvi diverzitást előtérbe állító szemléletét a háromnyelvű (francia, angol, német) rezümék is jól tükrözik.

Haszonnal forgathatják e kiadványt a terminológiai, fordítási, átírási nehézségekkel szembesülő szakemberek, kutatók, fordítók, tolmácsok, illetve az ismertett témákban alaposabban elmélyülni kívánó egyetemi hallgatók is. A kötet tanulmányai mind kutatás-módszertani szempontból, mind témájukat tekintve igen változatosak, azonban közös bennük, hogy mindegyiket magas szintű szakmai igényesség és tudományos alaposág jellemzi, kiváló összefoglalót adva az aktuálisan folyó névföldrajzi kutatásokról.

SZABÓ T. ANNAMÁRIA ULLA
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4343-4920>
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

GWILYM LUCAS EADES, *The Geography of Names. Indigenous to post-foundational* [A nevek földrajza. Ósi és kései]

Routledge Studies in Human Geography 62. Routledge Press, London–New York. 150 lap

Az alábbiakban ismertett, hét nagyobb egységből álló kötet egyszerre mutatja be a szerző névtani vizsgálatainak legújabb eredményeit és vázolja fel kutatómódszertani eljárásait. A bevezető részben (1–17) a szerző a következő kérdéseket teszi fel: Milyen feltételezhető koncepció alapján alakultak ki az angolszász kultúrában a földrajzi nevek? Hol, hogyan és miképp változott meg a vizsgált nyelvterületek helynévadása? Elsőként a vizsgált dokumentumok helymegnevezéseinek variációit gyűjti össze, igyekezve felfedni a köztük lévő összefüggéseket. Ezt követően azt próbálja eldönteni, élnek-e még ezek a település- és településrésznevek. A helynévadási szokások pontos megismeréséhez EADES fontosnak tartja a történeti kontextus vizsgálatba való beemelését, az elnevezés okainak feltárását: annak a kommunikációs láncnak a megismerését, amelynek mentén a helynév mint információ továbbítódott, lecserélődött vagy átalakult. A helynevek mint kulturális-anyagi entitások néprajzi és régészeti szempontból is elemzési alapot képezhetnek.

A szerző alapvető vizsgálati szempontként határozza meg a kulturális evolúció elméletét, több ponton hivatkozik WITTGENSTEIN filozófiájára, többek között a névkövető hálózat elképzelésének meghatározásakor vagy az elnevezés és a fizikai tér összefüggésének vizsgálatakor. EADES hangsúlyozza, hogy kései munkáiban WITTGENSTEIN a hipotézisei alátámasztására maga is gyakran vizsgált földrajzi metaforákat.

A következő fejezet (18–37) a táj, a nyelv és a környezet összefüggéseit tárgyalja részletesebben. EADES itt SAPIRre hivatkozik, aki többször utalt a helynevek jelentőségére az írásaiban, de a szerző meglátása szerint kevés tézisét dolgozta ki alaposan. Ezek a megállapítások képezik azonban az alapját a nevek földrajzával kapcsolatos mélyebb vizsgálatnak. Az emberi lét fizikai terei számára a nyelv legszükségesebb részei a nevek, mivel segítik az egyes helyek átalakulásainak nyomon követését. A szerző itt támaszkodik LÉVI-STRAUSS elméletére, és igyekszik összegyűjteni azokat a lehetséges térstruktúraváltozásokat, amelyek hatást gyakorolhatnak a helymegnevezési eljárásokra. Ezt követően a kulturális fejlődés szerepéről értekeznek, majd a kwakiutl indiánok helynévadási hagyományait elemzi, illetve a kanadai Nunavik autonóm tartomány teljes névtani életrajzát vázolja fel.